

Životné prostredie

revue pre teóriu a tvorbu životného prostredia

Roč. XXVI

3/1992

Obsah

J. Supuka, P. Vreštiak: Dreviny a zeleň pre životné prostredie sídiel a krajiny	118
P. Hrubík, G. Juhásová: Ochrana drevín mestskej zelene a dendrologických objektov Slovenska	122
P. Tokár, T. Benčať: Produkcia vybraných druhov cudzokrajných drevín	127
T. Baranec, I. Tábor, M. Lanáková, B. Benčaťová: Výskum a ochrana genofondu - hodnoty pre súčasnosť a budúcnosť	130
F. Merceľ: Taxonómia, ekológia a rozšírenie niektorých pôvodných druhov drevín na Slovensku	132
A. Kamenická, D. Krajčová: Netradičné metódy rozmnožovania drevín pomocou explantátových kultúr	137
M. Pejchal: Domáci a cudzí dreviny v mestské zeleni	140
M. Kozová, E. Kalivodová, A. Jurko, D. Štefunková, M. Vagačová: Ekologické hodnotenie Bratislavy a tvorba lokálneho územného systému ekologickej stability	143
Aktuality	
Medzinárodné sympóziu k 100. výročiu založenia Arboréta Mlyňany	115
I. Tomaško: Dendroexpozícia Arboréta Mlyňany	115
V. Kara: Aktuálne otázky vyhradenej zelene miest	157
M. Rózová: Dreviny v sídlach	161
M. J. Lisický: Astrachánska deklarácia	163
Tribúna	
M. Matrka, V. Rusek: Význam toxikologického a ekotoxikologického hodnotení niektorých xenobiotík dostávajúcich sa do životného prostredia	147
B. Divinský: Hodnotenie dopadov jadrovej elektrárne na sídelné štruktúry z geografického hľadiska	149
Kontakty	
Minulosť, súčasnosť a budúcnosť Arboréta Mlyňany (rozhovor s I. Tomaškom, G. Steinhüblom a P. Vreštiakom)	152
Knihy	
I. Vyskot: Lesnícky a myslivecký slovník	164
D. Sláviková: Diverzita vegetácie	165

DREVINY V SÍDLACH A KRAJINE

(venované 100. výročiu založenia Arboréta Mlyňany)

Dreviny sú základnou zložkou lesa. Spolu s bylinnými druhmi vytvárajú spoločenstvá pokrývajúce lesnú krajinu. V poľnohospodárskej a urbanizovanej krajine sa používajú na budovanie kompozičných celkov lesnej a parkovej zelene, čím všestranne zlepšujú životné prostredie i ekologickú stabilitu krajiny. Pri komponovaní zelene sídiel a krajiny sa využívajú pôvodné, ale aj cudzokrajné dreviny.

Základňou pre výskum, pestovanie a poznávanie drevín sú arboréta a botanické záhrady, kde sa skúmajú a hodnotia ich biologické prejavy z hľadiska užitočnosti pre človeka i využiteľnosti v tvorbe krajiny. Takýmto objektom je aj Arborétum Mlyňany, ktoré si tento rok pripomína 100. výročie založenia.

V tomto čísle sa venujeme podstatným výsledkom výskumu drevín dosiahnutým v Arboréte Mlyňany - Ústave dendrobiológie SAV, hlavne v súvislosti s tvorbou a ochranou životného prostredia.

Arborétum založil r. 1892 gróf dr. Štefan Ambrózy-Migazzi, právnik, ale aj veľký milovník prírody a nadšený obdivovateľ záhradníckej tvorby. Mal zmysel pre všetko novodobé a progresívne, cielavedomé riskovanie aj biologický experiment. V katastri obcí Tesárske Mlyňany a Vieska nad Žitavou vybudoval na okraji dubovo-hrabového lesíka pseudoklasicistický kaštieľ. Les postupne premieňal na zbierku vždyzelených drevín, pochádzajúcich hlavne z mediteránnej oblasti južnej Európy. Do r. 1914, keď sa presťahoval na rodičovské majetky do Maďarska, bolo už v arboréte takmer 600 druhov vždyzelených a ihličnatých drevín.

Ďalší vývoj poznačila vojna, sociálne, ekonomické, ale aj klimatické krízy. Striedali sa obdobia úpadku i mierneho rozvoja. Keď objekt r. 1953 prevzala SAV, bolo na jeho plochách len 550 taxónov drevín, r. 1965 už 1658 a dnes registrujeme vyše 2500 taxónov. O ďalší rozvoj arboréta sa popri zakladateľovi zaslúžili hlavne jeho záhradníci a pokračovatelia v diele - Jozef Mišák, Jozef Richtár a Daniel Kovalovský. V súčasnosti pozostáva z Ambrózyho parku (36 ha), Východoázijskej (14 ha), Kórejskej (5,5 ha) a Severoamerickej dendroflóry (7,5 ha). Arborétum Mlyňany dnes predstavuje ojedinelú zbierku vždyzelených drevín európskeho i medzinárodného významu. Je kultúrnym dedičstvom genofondu cudzokrajných drevín, živým príkladom a inšpiračným zdrojom sadovníckej tvorby životného prostredia i základňou pre vedecký výskum a poznávanie drevín. Objekt má nenahraditeľnú prírodovednú, kultúrnu, výchovnú a estetickú hodnotu so štatútom chránenej študijnej plochy. Arborétum tvorili a formovali ľudia, teraz ono formuje človeka. Je perlou ľudského citu, kultúrnej vyspelosti, tvorivej schopnosti a vzťahu človeka k prírode. Zachovajme si ho aj pre budúce generácie.

Ján Supuka

SEMPER VIREO
1892 - 1992

Contents

J. Supuka, P. Vreštiak: Woody plants and greenery for the environment of settlements and landscape	118
P. Hrubík, G. Juhásová: Protection of woody plants in urban greenery and dendrological features of Slovakia	122
F. Tokár, T. Benčať: Production of chosen introduced woody species	127
P. Baranec, I. Tábor, L. Lanáková, B. Benčaťová: Investigation and protection of the gene pool of tree species - the values for today and future	130
F. Mercel: Taxonomy, ecology and distribution of some native woody species in Slovakia	133
A. Kamenická, D. Krajčová: Untraditional methods of propagation by means of explant cultures	137
M. Pejchal: Native and introduced tree species in town verdure	140
M. Kozová, E. Kalivodová, A. Jurko, D. Štefunková, M. Vagačová: Ecological evaluation of Bratislava and formation of the local territorial system of ecological stability	143
Actualities	
International symposium to the centenary of the Arboretum Mlyňany	115
L. Tomaško: Dendroexposition of the Arboretum Mlyňany	115
V. Kara: Actual problems of reserved verdure of towns	157
Z. Rózová: Tree species in settlements	161
M. J. Lisický: The declaration of Astrachan	163
Tribune	
V. Matrka, V. Rusek: Importance of toxicological and ecotoxicological evaluation of certain xenobiotics penetrating into the environment	147
B. Divinský: The evaluation of nuclear power plant impact on settlement structures from geographical point of view	149
Contacts	
The past, present and future of the Arboretum Mlyňany (discussion with I. Tomaško, G. Steinhübel and P. Vreštiak)	152
Book	
I. Vyskot: Dictionary of forest and hunting	164
D. Sláviková: Vegetation diversity	165

SEMPER VIREO
1892 - 1992

DENDROFLORA IN SETTLEMENTS AND LANDSCAPE

(Dedicated to the 100th anniversary of the foundation of the Arboretum Mlyňany)

Woody plants are the forest basic components. They together with herbs form communities covering the forest landscape.

In the agricultural and urbanized landscape they are used to form wholes of forest and park compositions fulfilling natural, social, and production functions thus improving the environment conditions in many ways and securing the ecological steadiness of the landscape. For this purpose, namely designing the settlement greenery and landscape compositions both types of woody plants are being used, the indigenous as well as the allochthonous ones.

Arborea and Botanical gardens form the basis for investigating and evaluating of their biological manifestations from the aspect of usefulness for man and applicability in landscape-forming. The Arboretum Mlyňany is such an object that will live to be a hundred at these days. The majority of articles published in this volume deal with the research results reached at the Arboretum Mlyňany-Institute of Dendrobiology SAS in general, and with their applicability for the environment creation in detail.

The dendrological feature - Arboretum Mlyňany was founded in 1892 by the count Dr. Štefan Ambrózy-Migazzi, a lawyer and a lover of nature and an enthusiastic admirer of gardening art. He possessed a sense of everything new and progressive, purposeful risk and biological experiment. In the township of Tesárske Mlyňany and Vieska nad Žitavou at the edge of a beech-hornbeam forest he built a pseudo-classicist mansion-house. He transformed gradually the forest into a collection of evergreen woody plants originating mainly in the Mediterranean region of South Europe. Up to 1914 when he moved to Hungary on his parents estates he succeeded to introduce almost 600 evergreen broadleaved and coniferous species.

Next development was marked by social, economic, war, and even climatic crises. Periods of decline were replaced by periods of moderate increase. After taking the Arboretum over by the SAS in 1953, only 550 taxa survived in its area. In 1965 already 1658 and at the present we have recorded more than 2200 taxa. Besides the founder of the arboretum his followers - Jozef Mišák, Jozef Richtár and Daniel Kovalovský developed the begun mission. At the present the feature consists of the Amrózy park (36 ha), East Asian (14 ha), Korean (5.5 ha), and North American dendroflora (7.5 ha).

The Arboretum Mlyňany today is a unique collection of evergreen woody plants of European and international importance. It is the cultural heritage of the gene pool of exotic woody plants, a live example and inspiration for landscaping as well as a base for scientific research and recognition of woody plants. The feature has the irreplaceable natural historical, cultural, educational, and aesthetical value possessing a statute of a protected study area. The Arboretum was created and formed by people and now it itself forms the man. Its a pearl of human intellect, cultural standard, creative ability and man's relation to nature. Let us keep it preserved also for future generations.